

Општина Свилајнац – SWOT анализа

Насеље Свилајнац, као центар истоимене општине са 22 насеља и површином од 32.640 хектара, налази се у Источној Србији у широј зони равничарског дела великоморавске долине, која представља окосницу просторног развоја Републике, дугорочно посматрано. Са друге стране, на око 4 км низводно од Свилајнца, у Велику Мораву се улива река Ресава, која протиче кроз град и својом долином отвара шири низијски део ослоњен на моравску низију, по чему се читава ова област назива Ресава. Великоморавска долина и правац према Пожаревцу пружају општини Свилајнац могућност за развој регионалних функција и ефектну интеграцију у шире развојне процесе. Налази се у близини пан-европског коридора 10, на 110км од Београда, 150км од Ниша, 210км од Новог Сада и 45км од Крагујевца.

Насеља на територији општине Свилајнац се налазе на малој надморској висини, од 99 m (Кушиљево) до 220m (Проштинац). Насеља имају различите експозиције, али су најзаступљеније јужна и југозападна, а мањим делом северна експозиција. Од укупне површине региона, присојним експозицијама припада око 68%, а осојним 32%. У најнижем висинском појасу има знатно више површина под присојним, осунчаним експозицијама, док се са повећањем висинске зоне повећавају површине под осојним експозицијама. Највећи део површине општине (око 85%) има нагиб до15%. Основни карактер рељефа на целом простору даје повољне услове за продуктивно подручје општине.

Геолошки састав и морфологија терена подручја ПП општине Свилајнац, условљавају специфичне особине терена. Генерално посматрано, могу се издвојити брежуљкасти и равничарски део. У равничарском делу урезана су корита река Велике Мораве и Ресаве. У брежуљкастом делу има више сталних и повремених водотокова који се разливају по равници, или су уведени у речне токове. На брежуљкастом терену дуж обе стране Велике Мораве и њених притока, ерозија земљишта је местимично јако развијена. На овом пространом терену срећу се најразличитији облици ерозије: површинско спирање, углавном на њивама и деградираним пашњацима; браздаста ерозија, претежно на њивама; вододерине и јаруге, већином у доњим деловима нагиба; бујице, којих нешто више има у сливним подручјима Ресаве; клизање земљишта, карактеристично углавном за рејон смоница и појаву неогених седимената и. еолска ерозија. Хидрографска мрежа припада сливу Дунава. Река Велика Морава протиче западним делом општине Свилајнац. Ширина корита се креће од 100 до 170m. Река Ресава протиче централним делом општине Свилајнац и то правцем југоисток-северозапад. Површина слива Ресаве износи око 718 км². Ширина корита Ресаве се креће од 10 до 50m. Значајније притоке Ресаве су Саставци, Селски, Грабовачки, Купиновачки, Тропоњски, Буљански и Точков поток. У Велику Мораву се уливају Трстена, Булињак и Луди поток. Ови потоци својим изливањем изазивају поплаве после отапања снега и обилних киша.

Тренутно стање планске документације о природним непогодама за општину Свилајнац захтевају ажурирање и допуну постојећих планских докумената јер у складу са елементарном непогодом која се десила током маја 2014. године. Постојећа документација је обрадила елементарне непогоде,

ерозију, клизишта, бујице и земљотресе При допуни планских докумената мора инсистирати на учешћу јавности "public participation".

Општина Свилајнац не поседује довољан капацитет локалних органа, стручних служби и консултаната за савремени приступ управљању ризицима од природних непогода, као и неадекватан мониторинг природних, природно-антропогених и антропогених процеса у циљу заштите од природних непогода.

Стање укупног система заштите од природних непогода у општини Свилајнац није задовољавајуће, посебно у односу на просторне аспекте управљања ризиком. Савремен концепт заштите и управљања полази од чињенице да је на свим нивоима и у свим фазама планирања потребно дефинисати прихватљив ниво ризика од природних непогода (просторни који могу бити угрожени било којом природном непогодом : поплаве, бујице, клизишта итд, треба ограничити у планирању или условити адекватним мерама заштите), па затим системом превентивних, организационих и других мера и инструмената интервенисати у циљу спречавања њиховог настанка, односно смањивања последица непогода на прихватљив ниво.

Да би се могла извршити правилна процена степена повредивости простора општине Свилајнац, односно ограничења за његово коришћење, потребно је приступити изради катастра угрожености простора од природних непогода у функцији просторног планирања. На бази сазнања и истраживања направила би се листа тачака и ареала могућих ризика, вероватноће појављивања, обима последица и на основу тога дефинисање намене површина у оквиру планова као и планове заштите и приоритета заштите у планирању простора Републике.

Општина Свилајнац нема завршену **Процену угрожености од елементарних непогода и других несрећа** јер још увек траје регистровање свих природних непогода које су се десиле на територији Општине. Неопходно је као саставни део Процене да се ураде **мултихазардне карте**, које су први и најважнији корак у дефинисању ризика од природних непогода на територији Свилајнац.

Синтезна SWOT анализа природних непогода у стратешким документима за општину Свилајнац

CHANCE (постојеће)	СЛАБОСТИ (унутрашње)
<ul style="list-style-type: none"> - Постојећа просторно-планска документација (Просторни план, План генералне регулације и Планове детаљне регулације); - Природен непогоде су регистроване и обрађене планском документацијом; - Пораст свести о потреби планирања заштите од природних непогода на локалном нивоу, спровођења анализе, детерминисања и управљања ризицима од природних непогода. 	<ul style="list-style-type: none"> - Недовољан капацитет и обученост локалних органа, стручних служби и консултаната за савремени приступ управљању ризицима од природних непогода; - Постојање површина деградираних рецентним ерозивним процесима, клизиштима и бујичним токовима, а одсуство адекватног мониторинга; - Не постојање Стратегије заштите од природних непогода на нивоу општине;

	<ul style="list-style-type: none">- Непостојање јединствене базе података о просторном размештају природних хазарда, односно детерминисање потенцијално критичних зона (мултихазард карте).
МОГУЋНОСТИ (развојни потенцијали)	ПРЕТЊЕ (развоју)
<ul style="list-style-type: none">- Повећање степена геолошке истражености и проучености простора у погледу нестабилности и сеизмичности терена;- Израда мултихазард карата на основама ГИС технологија (карте сеизмичности терена, ерозионих подручја, катастра клизишта, плавних зона, итд);- Формирање одељења и кадра који би се бавио природним хазардима на нивоу општине (земљотресима, клизиштима, одронима, бујицама, итд.);- Иницирање и подстицање осигурања од природних непогода учешћем свих осигуравајућих компанија;- Израженије укључивање јавности "public participation";- Могућност медијске презентације проблема, потреба и резултата везаних за заштиту од природних хазарда на нивоу општине.	<ul style="list-style-type: none">- Непостојање локалних кадрова за реамбулацију базних подлога (карта сеизмичке активности, ерозије земљишта, плавних зона, катастри клизишта, бујичних токова, противбујичних објеката, противпожарна карта, карте мултихазарда...) и примену савременог приступа управљању ризиком од природних непогода;- Даљи негативан утицај антропогеног фактора на деградацији природних услова и повећање учестаности и интензитета природних непогода (клизишта, бујица, поплава...);- Недостатак довољних финансијских средстава за развој, опремање и обуку надлежних органа, служби и јединица укључених у управљање ризиком;

Постојећа планска документација:

1. Просторни план општине Свилајнац - Службени гласник општине Свилајнац 2/2011, обрађивач „ЈП Дирекција за урбанизам -Крагујевац“ ;

Планом су дефинисани геолошке, ерозионе, хидролошке, климатске карактеристике општине Свилајнац. Према клизним површинама у оквиру плана, клизишта су подељена на: асеквентна и консеквентна, код којих се клизање јавља дуж слојева или по постојећим пукотинама. Према активности, издвојена су активна и умирена клизишта. Према карактеру стабилности простор обухвата стабилне, условно стабилне и нестабилне делове терена. На основу Сепарата геолошке подлоге за подручје просторног плана, која дефинише састав и карактеристике земљишта, и даје инжењерско - геолошку рејонизацију на основу које се планира нова изградња и даље коришћење земљишта, искључени су сви захвати са врло отежаним условима коришћења, као зоне потпуног ограничења изградње, односно утврђени захвати са већим ограничењима нове изградње и посебним условима санације терена и заштите објеката у зонама постојеће изграђености. На основу разраде геолошке подлоге и детаљних геолошких истраживања за потребе планова детаљне

регулације посебних зона са захватима умирених клизишта, утврдиће се мере санације, односно услови за изградњу нових и осигурање постојећих објеката у овим зонама, кроз мере гелашког и техничког осигурања, изградњу заштитне инфраструктуре, смањење степена изграђености и посебне техничке и урбанистичке мере у захвату. За зоне активних и потенцијалних клизишта, поред потпуног ограничења изградње, утврдиће се корективне, а пре свега превентивне мере заштите кроз обнову и засад нове вегетације, одводњавање терена, спречавање ненаменског оптерећења и засецања условно стабилних и нестабилних падина, односно адекватно осигурање и уклапање у суседне зоне грађевинског земљишта. Заштита од ерозије и поплава није озбиљније разматрана већ се позива само на Законску регулативу.

Неопходно извршити измену и допуна ПП у складу са природном непогодом која се десила 2014.године);

Препорука: Неопходна допуна ПП-а у складу са природном непогодом која се десила 2014.године.

2. План генералне регулације Свилајнац, усвојен 2013, обрађивач: "ЈУГИНУС"; **Недостатак:** Елаборат о геолошко-геотехничким условима у складу са Законом о планирању и изградњи ("Службени гласник РС", бр. 72/09, 81/09-исправка, 64/10 одлука УС, 24/11 и 121/12, 42/13–одлука УС, 50/2013–одлука УС, 98/2013–одлука УС, 132/14 и 145/14) и Законом о рударству и геолошким истраживањима ("Службени гласник РС", бр. 101/15);
Препорука: Неопходна допуна Плана генералне регулације анализом везаном за повредивост простора природним непогодама и технолошким удесима као ограничавајућим фактором просторног развоја. Обратити пажњу на градњу и већ изграђене објекте у плавним зонама, као и на нестабилним падинама.

3. Планови детаљне регулације (ДУП, РП, ПДР)

Недостаци: Постоје планови детаљније разаде али ниједан плански документ не садржи инжењерскогеолошку карту и није третирао заштиту од елементарних непогода.

Препорука: Неопходна допуна или израда нових ПДР, као и израда Елабората о геолошко-геотехничким условима у складу са Законом о планирању и изградњи ("Службени гласник РС", бр. 72/09, 81/09-исправка, 64/10 одлука УС, 24/11 и 121/12, 42/13–одлука УС, 50/2013–одлука УС, 98/2013–одлука УС, 132/14 и 145/14) и Законом о рударству и геолошким истраживањима("Службени гласник РС", бр. 101/15);

Непостојећа планска документа :

1. Оперативни план одбране од поплава
2. Процена угрожености од елементарних непогода и других несрећа

Непостојећа документација:

1. План издвајања ерозионих подручја
2. Катастар бујичних токова

BEWARE BEyond landslide aWAREness:
unifying landslide data standards,
building capacities and involving local communities

3. Катастар изведених противерозионих и радова за одбрану од бујичних поплава
4. Катастар нестабилних падина
5. Катастар клизишта
6. Мултихазардне карате

ПРОПОЗИЦИЈЕ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

1. Израда рефералних карата природних хазарда за територију општине Свилајнац
 - Катастар клизишта на територији општине
 - Катастар угрожености територије општине природним хазардима (мултихазард карта)
2. Административно и институционално јачање локалних капацитета
 - Техничко и стручно јачање локалних капацитета ради превентивне заштите од природних непогода